

*Průlom italské fronty u Tolmína a Plezza dne 24. října 1917.)**

Dokonalá znalost válečných dějin, zvláště však detailní studium jich vynikajících episd, jest pro nás vojáky neobyčejně důležité.

Projdeme-li jen zběžně válečné dějiny posledních 70—80 let, seznáme, že každá jednotlivá válka vyniká skoro úplnou změnou taktiky a přináší nové zásady boje. Pohlédneme jen na nejbližší nám bojiště z roku 1866 u Hradce Králové a jeho tehdejší taktiku. Zásadou tehdy bylo neobyčejně husté seřazení útočných šiků na malém prostoru a útok v semknutých, v několika sledech těsně za sebou postupujících kolonách.

Stále vzrůstající technickou vyspělostí ručních střelných zbraní mění se samozřejmě i způsob boje. Vidíme současně vyvíjeti se střelné zbraně i taktiku. Jest tedy nasnadě, že světová válka, která uvedla v činnost nejen veškeren průmysl, ale takřka veškerou vědu, dodává nám neobyčejně bohatý materiál ke studiu taktických problémů podle konkrétních historických dat.

Velmi zajímavý případ z válečných dějin světové války jest průlom italské fronty u Tolmína a Plezza vojsky rakousko-uherskými a německými dne 24. října 1917. Zajímavost vězí v tom, že taktika, již bylo v tomto boji užito, porazila úplně tehdejší názory o způsobu vedení boje v horách. Do té doby totiž byla hájena zásada, že v horách musí býti hlavní útok veden na kulminační body, tedy hlavní nápor byl vynaložen na dosažení nejvyšších, okolí ovládajících vrchů, kdežto současnému útoku v údolí byla připisována úplně podřadná důležitost. Předpokládalo se totiž, že máme-li v rukou hory, ovládám i údolí. (Alfred Krauss „Die Ursachen unserer Niederlage“ str. 217—218.)

Tento názor nesdílel velitel 1. rakousko-uherského sboru generál Alfréd Krauss, poslední velitel rakouské válečné školy, generál, těšící se v rak.-uh. armádě určitému věhlasu. Generál Krauss obrátil úplně tuto dosavadní teorii tvrdě: „Prorazím-li mocnou silou v údolí a to tak mohutně, že v jednom nezlomném náporu prorazím proti mně v údolí ležící obranné pásmo, pak se nepřítel na okolních horách udržeti nemůže, poněvadž mu ohrožují týl. Jakýkoliv útok na okolní hory neobyčejně unaví útočná vojska a vyžaduje mnoho času. Samozřejmě vyžaduje provedení útoku za těchto podmínek mnoho dělostřelectva, hlavně větších ráží.

Tento pro tehdejší boje úplně opačný pojem narazil ovšem na neobyčejný odpor vedoucích — konservativních — byrokratů u rakousko-uherského vrchního velitelství, ale houževnatostí svého propagátora přec jen pronikl a tvoří zásadní podklad operací u Tolmína a Plezza.

Hranice naší vlasti vedou převážnou většinou územím hornatým a lze očekávati, že boje, které by nám bylo jednou vésti, budou se též v tomto prostoru odehrávati. Myslím, že právě z toho důvodu

*) Užito bylo těchto pomůcek: Generale Luigi Cadorna: „La guerra alla fronte italiana, Milano (Fratelli Treves), 1921. General d. J. Alfred Krauss: „Die Ursachen unserer Niederlage“, München, 1920. M. Schwarte: „Der österr.-ung. Krieg“, Berlin, 1923.

bude zajímavé, prostudujeme-li tuto operaci a odvodíme z ní důsledky snad i pro nás důležité.

Než přistoupím k líčení vlastního boje, zmíním se povšechně o tehdejší situaci italských a rakousko-uherských vojsk na italské frontě.

Od vypovědění války Rakousko-Uhersku Itálií — dne 23. května 1915 — usilovalo italské vrchní velitelství všemožně proniknouti obranným pásmem rakousko-uherských vojsk. Hlavní údery byly vedeny na frontě sočské se speciálním cílem jednak na Gorici—Lublaň, jednak podél moře na Terst.

Údery byly vedeny neobyčejnou houževnatostí a zaplavovaly bojiště dosud nevidanou a neznámou masou válečného materiálu všeho druhu, hlavně však dělostřelectva. Výsledky těchto mohutných úderů byly většinou jen místní a omezovaly se na získání několika kilometrů půdy, které však byly zaplaceny vždy těžkými oběťmi. Rakousko-uherské vrchní velitelství nepodceňovalo však nikdy nepřítelem získaných, byť by jen nepatrných teritoriálních úspěchů; vědělo dobře, že každý metr přibližuje útočníka blíže Terstu a Lublani.

11. bitva na Soči v srpnu a v září 1917 způsobila silný rozruch v rakousko-uherském vrchním velitelství. V 11 bitvách houževnatým útočníkem získané úspěchy dosahují na mnoha místech již takového rozpětí, že každý další krok kupředu znamenal by katastrofu nedozírných následků. Ztráta Terstu znamenala by pro Rakousko-Uhersko více, než ztráta celého sočského obranného pásma. Jest tedy nasnadě, že se v rakousko-uherském hlavním štábu již dlouho uvažovalo o prostředcích, kterými by bylo lze odvrátiti blížící se katastrofu. Po všelijakých úvahách, návrzích a plánech došli k přesvědčení, že jediným prostředkem, který by přinesl radikální pomoc, může býti jen mohutný úder, jehož výsledek by však musil býti tak dalekosáhlý, aby odvrátil jakékoliv nebezpečí — hlavně pro Terst. Velikost akce samozřejmě závisela na silách, které by pro tuto operaci mohly býti uvolněny. Studium okolností, ale hlavně dosti omezená materiální situace rakousko-uherské armády, přimělo konečně vrchní velitelství upustiti od dalekosáhlé, na široké základně založené akce, a omeziti svůj úder na Tolmín a Plezzo, s úmyslem prorazití rázem až do nížiny benátské a tím vzítí značnou část sočské fronty, hlavně však střed a jih od severu, a úplně je obchvátiti.

Provedení předsevzaté akce vyžadovalo ovšem seskupení značných sil, jichž uvolnění bylo nesmírně těžké. Počátkem srpna stálo na sočské frontě proti 44 italským 21 rakousko-uherských divisí. K docílení rovnosti bylo třeba ještě 23 divisí. Ale těchto nebylo lze z vlastních sil uvolniti na žádné frontě. Došlo se tedy ku přesvědčení, že bez německé podpory nelze tuto akci provést.

V německém hlavním stanu nebylo s počátku dostatečného porozumění pro tuto akci. Po úmorném vyjednávání uvolnilo se teprve dne 8. září 1917 německé velení podporovati rakousko-uherský plán a postavilo k tomu účelů 14. německou armádu. Velitelem jejím určen byl německý generál Below, jeho náčelníkem štábu generál Krafft von Delmensingen. Kromě této německé armády, která byla zesílena rakousko-uherskými divisemi, měl se zúčastniti celé operace 1. rakousko-uherský sbor za velení generála Alfréda Krausse.

Cílem útoku bylo Cividale; jestliže by to však poměry dovolovaly, mělo býti dosaženo eventuálně až řeky Tagliamenta.

Seskupení útočných sborů bylo prováděno napětím všech sil, čehož důkazem jest i transportní kalkulace, která udává asi 1900 vlaků potřebných ku provedení koncentrace. Vskutku zvýšil se tento počet až na 2500 vlaků, což znamená průměrně 80 vojenských vlaků denně.

Ačkoliv bylo seskupení prováděno s největší tajností, a hledělo se zastříti všemi prostředky Italům vlastní pohyby, nezůstal úmysl rakousko-uherského vrchního velitelství zatajen. Již v prvních dnech v září docházejí různé zprávy o zamýšleném rakouském útoku. Zprávy tyto se doplňovaly výpověďmi zajatců a byly italskou informační kanceláří v Bernu potvrzeny.

Nejdůležitější zprávy, které veškeré dosavadní předpoklady v zásadě potvrdily, přinesli dva zbězi, rakousko-uhersští záložní důstojníci rumunské národnosti, kteří dne 21. října se hlásili u italských předních stráží. Z jejich výpovědí zvědělo italské vrchní velitelství přesně den a hodinu útoku a větším dílem i celkové seskupení a nástup.

Co se území týče, ve kterém bylo útok provésti, nutno podotknouti, že v celém prostoru měli Italové tři za sebou jdoucí obranná pásma, která byla vesměs velice silně vybudována a z valné části neobyčejně důsledně rozvětvena.

K tomuto obrannému systému, který byl zesílen betonovými stavbami (betonové kryty, kaverny vytesané do skal a kavernové umístění děl, minometů a kulometů a p.) a v několika řadách za sebou jdoucími překážkami, přidružovaly se ještě přirozeně silné horské opory, které tvoří nerozlučnou součástku horské války. Zajatý německý důstojník, který bojoval po tři roky na různých frontách, napsal do svých záznamů, u něho nalezených, že neviděl „ještě nikdy a na žádném ze světových bojišť tak dokonalý a vyspělý obranný systém, jako byl onen u Tolmína“ (Generale Luigi Cadorna „La guerra alla fronte italiana“, str. 146). Relativní výškové rozdíly byly značné, pohybovaly se mezi 1200 m až 2000 m. Pro útočícího pěšáka tedy výšky ohromné. Kromě těchto silných překážek byly italské obranné posice vybaveny neobyčejně hojným počtem samočinných zbraní a dělostřelectva, které bylo převážnou většinou umístěno v kavernách, takže jim nebylo lze uškoditi. Druhá italská armáda disponovala v tuto dobu asi 2430 děl různých ráží a více než 1134 minomety na frontě, která nebyla ani 70 km dlouhá. Každý italský pěší pluk měl již tehdy asi 50 kulometů (Generale Luigi Cadorna „La guerra alla fronte italiana“, str. 140).

Úkoly a složení útočných skupin.

Německá 14. armáda, již velel generál Below, byla vsunuta mezi jižní křídlo tyrolské a korutanské fronty generála Konráda z Hötzenendorfu a severní křídlo sošské armády generála Borojeviče.

Úkolem této armády bylo prolomiti italskou frontu mezi Tolmínem a Plezzem a vnéstí útok až na čáru Cividale, nebo až po řeku Tagliamento.

Skupina těchto armád podléhala přímo veliteli jihozápadní fronty arciknížeti Evženovi.

Útok měl býti podporován demonstračními akcemi sošské armády, která měla rozkaz přidružit se po zdařilém útoku 14. armády postupně k jejímu útoku a krýtí jižní křídlo útočné fronty.

Složení 14. armády:

Severní křídlo tvořil 1. rakousko-uherský sbor za velení generála Krausse, skládající se z 55. pěší, 22. střelecké a z divise t. ř. „Edelweiss“.

Úkolem tohoto sboru bylo prorazit italskou frontu v horském massivu Plezzo—Saga—Stol a v dalším postupu rozšířit úspěch proti Mte Caninů a Val Resiutto. Sbor měl mimo to za úkol zabezpečit severní křídlo 14. armády a svým postupem podrýt italskou korutanskou frontu v jejích základech.

Jižně od rakousko-uherského sboru útočil III. bavorský sbor za velení generála Steina co hlavní útočná skupina, skládající se z 50. rak.-uh. divise, z německé 12. divise a z německého alpského sboru.

III. bavorskému sboru připadla úloha vzítí ztečí Mte Nero (Krn) vysoký 2246 m, Mrzli vrch, vysoký 1360 m, a dobýti strmého masivu Kolowratu, jenž jest vysoký 1114 m. V dalším postupu měl hledati styk na severu se sborem generála Krausse.

Jižně od tohoto sboru nastupovala skupina württemberského generála Berrera, který padl před branami Udine; tento sbor se skládal z 200. a 26. německé divise. Úlohou této skupiny bylo ve spojení s III. bavorským sborem dobýti Mte Jezza, vysokého 929 m a okolních výšin.

Jižní křídlo 14. armády tvořil 15. rak.-uherský sbor generála Scottiho, skládající se z 1. rak.-uherské a 5. německé divise. Sbor tento měl v souladu s pravým křídlem sočské armády krýt jižní bok 14. armády a připojit se postupně k celkovému útoku.

Zálohy velitele jihozápadní fronty:

4. a 33. rakousko-uherská divise v prostoru Mitterdorfu u Bohinjského jezera (Wocheinersee) a

29. p. divise v prostoru Tribusa v údolí Idrie.

Záloha velitele 14. armády:

německá myslivecká divise v prostoru Kronau;

13. střelecká divise v prostoru západně od Tribusa;

117. německá divise východně od Tolmína.

Podívejme se nyní na seskupení italských sil, které byly seskupeny proti vojskům trojdohody. (Generál Luigi Cadorna „La guerra alla fronte italiano str. 132—133). 2. italská armáda generála Capella čítala dne 24. října 353 prapory a to 315 praporů pěchoty, 24 praporů bersagliérů a 14 praporů alpinů, které byly seskupeny v 9 armádních sborech, z nichž bylo 6 v první linii s 251 prapory a 3 ve druhé linii s 96 prapory. Mimoto bylo 6 praporů v úseku Gorice.

Ze 114 praporů celkové zálohy vrchního velitelství bylo 39 praporů v prostoru 2. armády a to:

53. divise (9. praporů) mezi Cividale a Mte Purgessimo;

13. divise (12 praporů) mezi Cividale a Caporetto;

60. divise s jednou brigádou 8 km jižně od Cividale a jednou brigádou u Cormons;

brigáda Teramo (6 praporů) v Santo Martino.

Provedení útoku.

Útok, který byl původně stanoven na 22. října, musil býti pro stále trvající nepříznivé počasí odložen na 24. října.

Rakousko-německá ofensiva začala ve 2 hodiny dne 24. října na celé sočské frontě živou dělostřeleckou činností na první italské linii a jich nejbližší okolí plynovým útokem na dělostřelecké po-

stavení na frontě IV., XXVII. a z části XXIV. armádního sboru a bubnovou dělostřeleckou palbou na linii II. a IV. italského sboru. Demonstrační akce dělostřelectva a pěchoty byly podnikány na frontě 3. italské armády.

V úseku 2. italské armády vykročila pěchota v 7.30 a v 8 hodin k útoku. Počasí bylo špatné. Silné bouře a déšť, na horách pak velká mlha a sněhové vánice doprovázely nový způsob boje, jež započal velitel 1. rakousko-uherského sboru generál Krauss. Tato doktrína osvědčila se úplně a vedla k neočekávanému úspěchu.

Z hlavní útočné skupiny generála Belowa prorazila 12. německá divise směrem proti Caporettu, zničila takřka celou protilehlou 19. divisi italskou a vnikla tak do týlu obranných vojsk na Krnu, které až na nepatrné výjimky zajala. Vpřed posunuté prvky 12. pruské divise dosáhly večer dne 24. října vesnice Creda západně od Caporetta.

Severně od této divise postupující 22. střelecká divise sboru Kraussa provedla hlavní úder údolím Soče a dosáhla večer dne 24. října Sagy. Ihned vyslala 2 prapory na vrch Stol, jenž je 1668 metrů vysoký; vrch tento byl po urputném boji dobyt. Útočníci zajali zde jednoho brigádníka a 5.000 mužů.

Jižní křídlo 14. armády dosáhlo celkem stanovených útočných cílů.

Špatné počasí, stále trvající deště a rozvodněné řeky kladly spolu se zničenými mosty a silnicemi, které byly různým válečným materiálem zataraseny, postupu útočných vojsk ohromné překážky v cestu.

Celkem prolomil útočník dne 24. října tři za sebou ležící obranná pásma na frontě XXVII. italského sboru a na pravém křídle IV. italského sboru. Tohoto, jakož i následujícího dne, zajal neobyčejně mnoho vojska těchto obou sborů. Dobytím Caporetta otevřel si průchod do Val Ucce a tím do Val Resiutta a Val Fella. Po ztrátě těchto míst padla za několik hodin neobyčejně silná, technicky vybudovaná obranná pásma, na která vrchní italské velitelství úplně spoléhalo a která považovalo za nedobytná.

XIV. armáda, dosahší dne 24. října těchto neobyčejných úspěchů, začíná vítězný postup. Vojska generála Belowa pronásledují dnem i nocí poraženého nepřítele.

Generál Krauss rozvinul své útoky po obou stranách průlomu a dosáhl dne 26. Bergogne.

Mezitím počala též působiti ve druhém sledu postupující divise, t. ř. „Edelweis“, jejímž úkolem bylo společně s německou mysliveckou divisi (záloha 14. armády) vpadnouti v týl italského postavení v pásmu korutanském a uvolniti tím náporu 10. rakousko-uherské armády na korutanské frontě. Již dne 25. a 26. padl útočníkům do rukou skalnatý masiv Rombonu (2208 m) a Mte. Canin (2592 m). Dne 28. dosáhla německá myslivecká divise Resiutta, kdežto divise, řečená „Edelweis“, jsouc v neustálém boji, dosáhla výšin východně od Gemony.

10. armáda za velení generála Crobatina zahájila na celé korutanské frontě dne 29. útok, který se po silném odporu obránce zdařil úplně.

Levé křídlo sboru generála Krausse, které po zdolání krásavých skalnatých hor si otevřelo cestu do údolí, bylo v úplném postupu proti Tagliamentu.

Situace pro 2. a 3. italskou armádu stávala se každým okamžikem nebezpečnější a kritičtější. Kdyby rakousko-uherským útočným sborům se bylo podařilo dosáhnouti mostů přes Tagliamento a pevně je obsaditi a valnou částí armády obrátiti se přímo na jih, byla by bývala katastrofa pro Italii neodvratná. Rakousko-uherská vojska byla by postupovala směrem od severu k jihu, tedy kolmo k ústupové čáře italských tří sborů, které byly na výšinách bajnsických s celým svým ohromným množstvím dělostřeleckého materiálu, minometů a do milionů jdoucích nábojů.

Ve stejných nesnázích by se byly octly armádní sbory na jižním křídle 2. armády a celá 3. armáda, poněvadž byly na levém břehu Soče rovněž s ohromným množstvím dělostřelectva a materiálu všeho druhu. K tomu se ještě přidružovalo to, že právě v tomto prostoru byla silniční a komunikační síť nečetná a chatrná, kdežto rakousko-uherským vojskům bylo k dispozici daleko více dobrých komunikačních prostředků, které směřovaly přímo od severu k jihu a umožňovaly rakousko-uherskému vrchnímu velitelství po dosažení nížiny vrhnouti se velkými silami proti boku a týlu ustupujících italských armádních sborů a zničiti je úplně mezi Tagliamentem a mořem. Kromě toho zvyšovala nebezpečí rychlost, s jakou se veškeré události odehrávaly, a konečně i morální stav ustupujících vojsk, hlavně u 2. italské armády.

Italské vrchní velitelství doufalo, seznavše katastrofální situaci, ještě v to, že se sbory zachytí na čáře Gorice—Cividale—Mte. Maggiore. Ale když dne 26. října sbor generála Krausse dobyl Mte. Maggiore, nezbyvalo již nic jiného než poslední rozhodnutí, totiž ústup až za řeku Tagliamento. Ústup dál se v úplném zmatku. Italská komise vyšetřující příčiny této nešťastné akce píše mezi jiným ve zprávě: „Ihned v prvních ranních hodinách bylo viděti celé oddíly dělostřelecké se svými veliteli v čele odjížděti s bojiště. Všichni odhazovali zbraně. Ustupující oddíly nebylo lze zadržeti. V noci ozařovaly hořící vesnice a skladiště oblohu, podnapilí hulákali a rabovali. Celá 2. armáda pochodovala domů. Hodnostní odznaky byly strhovány, mnoho vojinů převlékalo se do občanského oděvu, tvořili bandy a rabovali. Přes 400.000 desertérů a roztroušenců pobíhalo a potulovalo se horní Italii a bylo pochyťáno teprve u mostů na Adiži.“

14. německá armáda Belowova byla nyní na stálém postupu, kterému nepřítel kladl jen místní nepatrný odpor. Postupujícím oddílům bylo nejvíce překonávati překážky pochodové. O překot ustupující italské vojsko zatarasilo úplně dělostřelectvem a vzbou silnice, takže jen s velikými obtížemi bylo lze pokračovati v pronásledování. Neobyčejné překážky stavěly se v cestu zvláště postupu dělostřelectva a vzbě.

Zbytky 2. italské armády ustoupily směrem na San Daniele a Codroipo, jsouce stále pronásledovány divisemi generála Belowa. 3. italská armáda vévody z Aosty ustupovala překotně podél mořského pobřeží a usilovala všemožně dosáhnouti mostu přes Tagliamento u Latisany.

Velitel württemberského sboru, stojícího jihovýchodně od Udine, shlédnuv nebezpečí, jež hrozilo 3. italské armádě, rozhodl se padnouti svými divisemi do pravého boku ustupujícího nepřítele a sevřítí ho úplně mezi mořem a Tagliamentem. K tomuto úmyslu připojil se též na jihu sousedící 15. rakousko-uherský sbor generála

Scottiho. Společný útok směřující přímo na Latisanu byl stanoven na 30. října.

Před provedením tohoto záměru došel však od velitele 14. německé armády rozkaz, který pozměňuje úmysl velitelů v tom smyslu, že provedením akce pověřuje se jen 15. rakousko-uherský sbor, kdežto bavorskému sboru jest uloženo postupovati v původním směru přímo na západ. Této skupině podařilo se u mostu západně od Codroipa zajmouti 20.000 italských vojinů.

Akce proti Latisaně, které se připojila severní skupina sošské armády generála Borojevice, postupovala hladce v plném souladu všech velitelů a vedla konečně k úplnému obklíčení 2 až 3 italských sborů počtem asi 60.000 mužů v prostoru San Giorgio di Nogana—Mortiliano—Codroipo.

Nejsevernější skupině armády generála Borojevice — dvěma rakousko-uherským divisím za velení generála Goigingera — podařilo se neobyčejně rychlým postupem zachrániti u Madrisia hořící most přes Tagliamento a tím se zmocniti též pravého břehu řeky. Generálu Goigingerovi bylo známo, že celá 3. italská armáda vévody z Aosty jest ještě daleko v boji východně od mostu a rozhodl se uzavřiti mosty na pravém břehu a znemožniti tak celé armádě ústup. Celá 3. italská armáda byla by musila touto operací padnouti do zajetí.

V pozdních hodinách dne 31. října došel ke skupině generála Goigingera rozkaz generála Borojevice, velitele sošské armády, který nařizoval, aby od zamýšlené akce bylo okamžitě upuštěno, a aby se skupina soustředila u Codroipa. Jelikož veškeré protínávrhy zůstaly bezvýsledné, musil generál Goiginger od svého úmyslu upustiti. Třetí italská armáda může za svou záchranu děkovati jen generálu Borojevicovi, který byl nepřístupný jakýmkoliv námitkám.

Výsledek tohoto skoro úplného sevření 3. italské armády byl ohromný. Během 48 hodin zajaly pronásledující sbory na 180.000 mužů a ukořistily přes 1500 děl. (M. Schwarte „Der grosse Krieg 1914—1918“, str. 439.)

Tagliamenta bylo na celém jeho toku dosaženo. Vliv, který mělo toto vítězství na morální stav vojska, nelze ani vypsati. Nehledíc ke strážce čistě vojenské, získala rakousko-uherská armáda nesmírně po strážce materiální. Zde jakož i při dalším postupu až k řece Piavě padlo vítězům do rukou neocenitelné množství válečného materiálu různého druhu a poživatin tak mnoho, že z toho těžil nejen vojn ve frontě, nýbrž i daleko v zápolí.

Podle úředních italských zpráv ztratila italská armáda ve dnech od 24. října do 20. listopadu 400.000 mužů, 3.152 děl, 1732 minometů, přes 3.000 kulometů a 300.000 pušek. 10.000 mužů padlo, 30.000 bylo raněno a 293.943 zajato. (M. Schwarte „Der grosse Krieg 1914—1918“, str. 453.)

Porovnáme-li čísla u Tannenbergu 100.000, u Gorlice 200.000, vidíme již z těchto čísel, že úspěch rakousko-německých vojsk byl ohromný. Bylo vinou jen špatného vedení, a vinou ještě horší organisace a bídné, naprosto nedostatečné přípravy celé akce, že tohoto ve válečných dějinách tak řídkého vítězství nemohlo býti ve větším rozsahu využito.

Legend.

fronta dosazena dne 27. maja, večer

fronta dosazena dne 30. rujna, večer